
af Merete Monrad & Frank C. Ebsen

Udgangspunktet for at lave et temanummer om psykiatrien var de social-og sundhedspolitiske diskussioner, som har domineret reformarbejdet i de sidste par år. Det har ikke stået stille, og der er nu bevilget mange milliarder kr. til at arbejde med psykiatrien i foreløbig 10 år. Sundhedsministeriet arbejder med at få pengene ud at gå, og er på vej til at prioritere forskellige temaer de kommende år. Der er tegn på, at næste år kommer til at handle om behandlingsindsatser tæt på hjemmet, i 2026 om bedre forløb for indlagte patienter, i 2027 om bedre sammenhæng på tværs af indsatser, og fra 2028 om forebyggelse og tidlig indsats med styrket opsøgende indsat overfor de mest socialt udsatte.

I år er der yderligere kommet et forslag fra sundhedsstrukturkommissionen og senere regeringen om omdannelse af sundhedsområdet. Det er et fint forslag at tilknytte læger på bosteder, og øge antallet af lokale almene og speciallæger. Det påfaldende er imidlertid, at de lokale indsatser i hjemmene nu skal udformes af et særligt sundhedsråd, som er underlagt regionsrådet, men har kommunale repræsentanter. Forslaget beskriver koordinationen af indsatser i hjem og sygehus og på tværs af især kroniske sygdomme. Det nævnes ikke, hvad det betyder for mennesker med en psykisk sygdom, som ikke bor på et bosted, men bor hjemme alene eller med en familie. Voksen eller barn. Der står ikke noget om det sociale liv som leves indimellem ophold på sygehusene, som primært forbindes med besøg af særlige sundhedsteams bl.a. til at monitorere indsatser i hjemmene. Det rører ved en svær problemstilling om borgerens ret til at bestemme over sit eget hjem, og over hvorvidt de må og har lov til at indtage medicin eller alternativt selvmedicinere sig på anden vis. Der er ikke noget om væresteder eller kommunernes socialpædagogiske indsats. Tværtimod sås en vis usikkerhed med forslaget bemærkning om, at sundhedsrådene skal drive selvstændig virksomhed og en række opgaver overtages fra kommunerne. Endelig er der intet om afgrænsningen især for børn og unge til skolen og daginstitutioner,

børne-familieafdelingen, men dog noget om den særlige lette indsats, som psykologer vil få lov til at udføre i kommunerne.

Politikerne er tæt på at træffe de principielle beslutninger i Folketinget. Derfra vil udmøntningen i højere grad blive sendt videre til lokale politikere primært i regionsrådet. I forlængelse heraf vil det være ansatte i sygehuse, socialforvaltninger, regioner og kommuner- ledere og medarbejdere – som skal finde ud af, hvad og hvem der skal behandles hvor. Nye afgrænsninger skal findes og sættes i spil. Måske får brugerne indflydelse her. De sidder i psykiatriaftalens Nationale råd, som en mindre gruppe, men er ikke med i den nye sygehusorganisering. Måske fordi deres sociale liv ikke anses for relevant i havet af eksperter, direktører og politiske ledere.

I Social Kritik vil vi gerne belyse det sociale liv forbundet med psykisk lidelse. Det er på alle måder for dyrt at overlade psykisk syge og lidende mennesker til sundhedsvæsnets og psykiatriens medicinske opfattelse. I årevis har mange psykiatere og psykologer lagt vægt på, at kombinationer af pædagogik og medicin tilpasset den enkeltes helingsproces er helt afgørende. Det er svært at genfinde i de respektive udspil, og mon ikke sygehusenes generelle optagethed af medicin kommer til fortsat at dominere – og måske fjerne indsatser, som bidrager til at psykisk syge får mulighed for at deltage i det lokale sociale liv mens de bor hjemme. Det er et perspektiv, som ser ud til at mangle i de respektive udspil og prioriteringer, som i stedet er optaget af en slags regional mellemcentralisering, hvor der eksperimenteres og resultaterne måske forbliver ukendte.

I dette temanummer indgår en række artikler, som tager udgangspunkt i de erfaringer som de mennesker der bruger psykiatrien, gør sig. Artiklerne i temanummeret bidrager til at gøre op med et ofte meget individualiseret blik på psykisk sygdom ved at sætte fokus på brugeres sociale interaktioner, pårørendes erfaringer og peer-medarbejderes rolle i psykiatrien.

Artiklerne sætter spot på underbelyste emner som brugerinvolvering og socialt liv, pårørende, peer-medarbejdere og nye adfærdsorienterede digitale teknologier.

Til start og imellem artiklerne afsøger Pernille Mikkelsen, der lever med paranoid skizofreni balancen mellem virkelighed og psykose og beskriver, hvordan det er at være en del af det psykiatriske system. Vi har delt hendes indlæg op i tre dele: **Stemmer, Systemet og Navle**, der igennem temanummeret fastholder fokus på de liv, der leves i kontakt med psykiatrien.

Dernæst ses på unges perspektiver på behandlingspsykiatrien. Artiklen **Når hjælpen ikke hænger sammen – Unge med spiseforstyrret og selvskadende adfærd deler deres oplevelser og anbefalinger** af Pia Vedel Ankersen, Josefine Kleis-Olsen og Sinhuja Vasantharajan peger bl.a. på de unges ønsker om at få behandling af den psykiske smerte og ikke kun somatikken, og at kunne bevare et ungdomsliv med aktiviteter og et socialt netværk selv om de har brug for behandling. De unge peger på et ønske om i højere grad at blive hjulpet hjemme, og have en indsats som går på tværs. Elementer, der kan få en mere fremtrædende rolle i de politiske fremtidsplaner.

I et kort indlæg **Veje ind og ud af psykiatrien – en replik om bratte overgange til socialpsykiatriske botilbud** fastholder Anne-Marie Tyroll Beck, Marie Louise Lauridsen, og Kathrine Vestergård Petersen fokus på overgange og sammenhæng i indsatser for mennesker med psykiske lidelser. De peger på, at koordination af overgange ikke kan stå alene, men at kontinuerlige relationer på tværs af sektorer er afgørende for borgernes oplevelse af tryk i overgangene.

For at forstå manglerne i den nuværende indsats kan artiklen **Skyggemøder – liminale møder mellem nære fremmede i (social)psykiatrien** af Anne Mia Steno & Mari Holen være nyttig. Artiklen bevæger sig mellem det litterære og det stringent

forskningsmæssige. Man kommer hurtigt til at tænke på linjen *There is a crack, a crack in everything, That's how the light gets in*, fra en Leonard Cohen sang. Skyggemøder (liminale møder) opstår imellem beboere udenfor de professionelle interventioner. Det er møder, som ikke er struktureret eller igangsat af professionelle, men som opstår i skyggerne af de institutionelle rum, og som både rummer potentialer for venskaber og nye måder at opleve sig selv på – på godt og ondt. Artiklen arbejder med, hvad skyggemøder begrebsligt vil sige, og angiver at det sociale liv mellem brugere i og udenfor institutionerne ofte undervurderes i behandlingen af psykisk lidende.

Et andet element, som kunne være mere fremtrædende i udviklingen af psykiatrien, er de pårørende, som artiklen **"Er du patient? Nej. Er du læge? Nej, Jeg er pårørende. Så kan vi desværre ikke hjælpe dig"** af Elisabet Danielsen Kass, ser på. Hun har undersøgt 10 pårørende over 40 år, som beretter om, hvordan de har oplevet deres rolle som forældre og partner til psykisk syge med en rusmiddelproblematik. Det konstateres, at pårørendearbejdet i relation til personer med dobbeltdiagnoser ofte er en meget krævende, men usynlig form for arbejde. For nogle fører anerkendelse fra systemet til, at de får et ekstra ansvar, og når det ikke sker, bliver de belastet af ikke at blive inddraget i behandlingen. Artiklens tema om pårørende sættes i relief af at pårørende primært ses som patientrepræsentanter i regeringens sundhedsudspil, og i den politiske aftale om psykiatrien fra 2023 stort set kun er nævnt i relation til selvmord.

En af de ubeskrevne dele i de store planer er anvendelsen af peer-medarbejdere i psykiatrien. Det udbredes i stigende omfang, og ser ud til være et vigtigt og godt tilbud. Artiklen af Jeppe Oute om **Peers i det psykiatriske tjenesteapparat: En drøftelse af (potentielle) skadevirkninger af flertydige roller, begreber og værdier i recovery-arbejdet** diskuterer med forskningen i hånden om peerarbejdet underminerer peers egen helingsproces. Han påpeger tre flertydigheder i peers'

arbejdsvilkår, som gør det svært: Peers' organisatoriske roller, de grundlæggende forståelser af recovery og subtile forskydnings i velfærdssystemets ideologiske strukturer i psykiatrien.

Den svære balance i peerarbejdet bliver konkretiseret i artiklen **Peer arbejde: en kompliceret balanceøvelse** af Malene Kessing & Sine Kirkegaard, der bygger på to empiriske undersøgelser. Der ses på, hvorvidt peer-medarbejdere mister deres autenticitet og bliver professionelle. Artiklen viser, hvordan peer-medarbejdere og brugere i fællesskab håndterer begge dele til gavn for begge parter. Peer-medarbejderen skal være kompetent til at balancere det følelsesarbejde, som andre typer professionelle gør i mindre grad. Det er nødvendigt løbende ikke kun at kvalificere peer-medarbejdere, men afgørende, at der arbejdes organisatorisk og kollegialt så erfaringsbaserede tilgange styrkes.

Artiklen af Thorben Peter Høj Simonsen **Fra fysiske rammer til digitale rum: Virtual reality i psykiatrisk behandling** tager skridt til at vurdere en ikke-medicinsk teknologi. De nye digitale teknologier er en ny form for terapeutisk intervention, som kan anvendes mange forskellige steder på mange tidspunkter. Den ændrer på skellet mellem det virkelige og uvirkelige, og dermed kommer fokus på, hvordan virkeligheden for psykisk syge bliver til, hvor VR-teknologien bliver et element til på en ny måde at mediere mellem patient og omgivelser. En teknologi som forandrer behandlingen, men hvor kendskabet til virkninger fortsat er begrænset.

På vej mod en bedre psykiatri belyses i artiklen **Om viden og brugerperspektivet set fra udviklingsprojektet New Perspectives on Mental Health** af Anne Kathrine Mikkelsen, Rico Rasmussen, Dennis Ejler, Sisse Valeur, Fine Gråbøll, Katrine Schepelern Johansen, og Jonathan Led Larsen. Den handler om, hvordan en fremtidig psykiatri kan bygges op med udgangspunkt i brugerne. Forslaget bygger på et projekt med brugere og forskere, som

peger på, at det er nødvendigt at ændre på psykiatriens vidensgrundlag, som aktuelt systematisk overser nogle af de vigtigste mekanismer for at komme sig. Artiklen diskuterer, om det er den enkelte selv eller behandlingssystemet, som skal bestemme. Og kommer med et bud på, hvordan brugerinddragelse i psykiatrisk forskning og praksis kan sikre patienternes egen handlekraft, som en af de vigtigste ressourcer for at komme sig.

Tilsammen tydeliggør artiklerne brugernes perspektiver på psykiatrien. De viser den indsigt der kan opnås ved at lytte til brugernes erfaringer og kalder på et behov for at udvide de vidensformer der inddrages i udviklingen af psykiatrien. Samtidig peger de på de ressourcer det kræver af brugere og pårørende at navigere i systemet som det er nu – og lægger dermed grundsten til at forstå nogle af de utilsigtede konsekvenser af den nuværende praksis, som en fremtidig psykiatri bør gøre op med eller formindske.

Tidsskriftet rummer også en artikel uden for temaet: **Den klemte frivillighed på flygtningeområdet** af Helle Storm, John Andersen og Jeanette Præstegaard. Her går forfatterne tæt på frivillighed indenfor flygtningeområdet, og diskuterer forholdet mellem den frivillige sektor og selve velfærdsinstitutionerne. I artiklen diskuteres det hvordan der ofte er fokus på frivillighed som en art aflastning for den pressede velfærd, men sjældent ses et fokus på den offentlige sektors ansvar for den frivillige sektor og frivilliges forhold og vilkår. Det er artiklens ærinde at bringe netop dette til diskussion og debat.

God læselyst!